

Otmica i zarobljavanje talaca u učenju islama¹

Fejsal Mevlevi

Mnogi islamski narodi vode ratove protiv okupatorskih sila, kao što je slučaj sa Palestinom, Kašmirom, Afganistanom. Tome ponekad budu izloženi i drugi narodi od strane smišljenih napada kršćanskog procionističkog desničara iz SAD koji napada islam i muslimane na svakom mjestu, a sve pod plaštom zvanim "borba protiv terorizma".

Obzirom na apsolutnu prednost neprijatelja, taj rat se na prvi pogled, čini gotovo izgubljenim što kod mladih muslimana, u kojima gori ljubav za njihovom vjerom i narodom, rezultira stalnim inoviranjem metoda putem kojih se produžava sukob i kojima se želi ukloniti barijera nemoći. U isto vrijeme tim metodama se želi izvršiti pritisak na neprijatelje, nadajući se kako će to biti razlogom odustajanja od neprijateljstava i davanjem našim narodima prava koja im i pripadaju.

Entuzijazam pojedinih mladića navodi na poduzimanje određenih akcija bez pretjerane želje za poznavanjem šerijatske utemeljenosti istih, čime se ponekad nakazi slika vjere islama koju je Allah dž.š. htio kao milost svjetovima i koju je učinio nedostižnim vrhuncem moralnih normi ponašanja: Reci: Mene je Gospodar moj na pravi put uputio, u pravu vjeru, vjeru Ibrahima pravovjernika a on nije bio idolopoklonik. (El En'am, 161).

Primjer takvih akcija jeste i ono što se dešavalo u jednom moskovskom pozorištu kada je skupina čečenskih mudžahida ušla u pozorište i zarobila sve osobe koje su se u tim trenucima u njemu nalazili. Zatražili su od ruske vlade hitno napuštanje Čečenije ili će oni minirati zgradu zajedno sa ljudima u njoj. Potom su pustili na slobodu strance i žene prije nego su jedinice specijalaca «oslobodile» pozorište posebnom vrstom gasa od kojeg su poginula dvojica čečena i 120 talaca, uz brojne povrede drugih osoba od kojih se neki nalaze u kritičnom stanju.

Politička analiza: Razumjevanje stvarnog stanja (fikhul vakia)

Politički analizirajući pomenuti događaj nalazimo dvije krupne greške proizašle iz dva očita razloga:

Prvi razlog:

Politika bilo koje zemlje, ma koliko ona bila mala ili slaba, ne može se promijeniti ovakvim pritiscima. Šta je tek sa takvim metodama ako se one odnose na Rusiju, drugu veliku silu u svijetu koja je vladavinu svijetom prepustila SAD-u zbog ozbiljnih ekonomskih problema i sloma Sovjetskog Saveza kao njene osovine. Uprkos tome, rusi žive na lovorikama stare slave, idalje doživljavajući Rusiju kao vodeću silu svijeta.

Drugi razlog:

SAD su odlučile, pod izgovorom smjenjivanja aktuelnog režima u njemu, napasti Irak nastojeći pri tome za sukob pridobiti Vijeće sigurnosti ili izvršiti pritisak na njega kako bi se izglasala međunarodna rezolucija koja bi to dozvolila, uklanjajući time opiranje brojnih arapskih zemalja koje ne dozvoljavaju upotrebu američkih vojnih baza na njihovom tlu u borbi protiv Iraka, osim u slučaju da UN to odobri. Opće poznato je kako se Rusija i Francuska zalažu za rješavanje iračkog pitanja

¹Rad je objavljen na websajtu www.arabia.com, 04.11.2002.

diplomatskim putem kroz institucija UN-a. Potrebno je bilo Rusiji zahvaliti na takvom stavu i tražiti njen još čvršći stav po tom pitanju pa i eventualnu upotrebu Veta, a ne, nasuprot tome, izvsti ovakvu akciju u srcu Moskve.

Usvajanje rezolucije Vijeća sigurnosti bi značilo napad na Irak. Štetnost te rezolucije ne bi se odnosila samo na Irak, što je samo po sebi opasno, opasnije od toga je eventualno učešće pojedinih arapskih zemalja u tom napadu kroz dozvolu korištenja njihove teritorije za američke trupe. To bi značilo vraćanje klime drugog zaljevskog rata u kojem su se sukobile arapske zemlje jedne protiv drugih što je imalo za posljedicu kidanje osjećaja bratstva među tim narodima. Sve ovo se dešava u vrijeme kada naš ummet ne uspijeva, sve do sada, uprkos svim uložnim naporima, da prevaziđe postojeće razlike, povrati atmosferu arapske kohezivnosti bar na najnižim razinama.

U svjetlu ovog uvoda povećava se važnost studioznog proučavanja ovakvih radnji sa gledišta šerijata, kako bi muslimanskoj omladini bila jasna greška od onoga što je ispravno.

Opis problema:

1. Rat traje i objavljen je između Rusije i Čečenije.
2. Rusija je na svim poljima nadmoćnija od Čečenije. To je očito i svima je poznato stanje. Ruske trupe koje su okupirale Čečeniju koriste sav raspoloživi arsenal oružja masovnog uništenja čije žrtve su i djeca, žene, stare osobe, da ne spominjemo urbicid, kao posljedicu brutalne sile.
3. Tragajući za kakvom-takvom ravnotežom, čečenski mudžahidi pribjegavaju upotrebi posebnih metoda, poput: otmice skupine rusa, uzimanja talaca i prijetnja likvidacijom istih u slučaju da se ne udovolji njihovim određenim uvjetima.

Nakon presjeka stvarnog stanja, pozabavićemo se nametnutim šerijatskim pitanjima kroz sljedeće tačke:

1. Proučavanje najznačajnijih otmica i krize talaca u doba Allahovog Poslanika s.a.v.s.:

Onaj ko pomno prouči život Poslanika naći će vrlo ograničen broj otmica i zarobljavanja talaca iz redova neprijatelja islama. Te situacije možemo podijeliti u dvije skupine:

Prva skupina:

Akcije otmice neprijatelja koje su izvršene kao posljedica direktne naredbe od strane Allahovog Poslanika. Za ovu skupinu ne nalazimo primjer osim događaja otmice Sumame ibn Usal el Hanefija, čiji je rezime u sljedećem: Poslanik je poslao Ala ibn el Hadremija kralju Bahrejna po imenu El Munzir ibn Savi, da ga pozove u islam. Nakon što ovaj prihvati islam Ala se vrati Poslaniku i reče: Prošao sam pored Sumame ibn Usala pa mi on reče: Jesi li ti izaslanik Muhamedov? Jesam, rekoh. Allaha mi, nikad nećeš stići do Muhameda, reče. Htjede me pogubiti ali ga amidža mu Amir ibn Seleme spriječi u tome. Poslanik s.a.v.s. reče: Allahu moj, uputi Amira i daj mi vlast nad Sumamom. Amir posta musliman a Poslanik naredi svakome ko izlazi izvan Medine: Ako naiđete na Sumamu, uzмите ga! Krenuo je Muhamed ibn Seleme na put znajući za Poslanikovu naredbu. Kad je stigao u dolinu Nahl (mjesto u Nedždu) nađe skupinu ljudi kako pripremaju hranu. Među njima je bio Sumame. Muhamed ibn Seleme ga zgrabi i svezanog ga, zajedno sa Ebu Nailom i još četiri osobe, poslao Poslaniku koji naredi da ga svežu za jedan od džamijskih stubova. Poslanik izađe pred Sumamu i reče: Sumama, šta je s tobom? Sa mnom je hajr, reče.

Ako me pogubiš, učinio si to onome koga ima ko osvetiti. Ako me oslobodiš, učinio si to onome ko zna biti zahvalan. Ako ovim želiš pare, traži koliko želiš. Poslanik ga ostavi do sljedećeg dana kada mu reče: Sumama, šta je s tobom? Ono što sam ti već rekao, odgovori. Poslanik naredi: Oslobodite Sumamu! Sumama ode do obližnjeg palmovika, uze gusul, uđe u džamiju i reče: Svjedočim da nema božanstva osim Allaha i svjedočim da je Muhamed Allahov Poslanik. Muhammede, tako mi Allaha, nije bilo na zemlji mi lica mržeg od tvojeg a sad mi posta najdraže lice. Allaha mi, nije mi bilo vjere mrže od tvoje vjere pa mi posta najdraža. Allaha mi, nije mi bilo zemlje mrže od tvoje pa mi posta tvoja zemlja najdražom. Ako me može tvoja konjica uzeti sa sobom, rado bih umru obavio, šta misliš o tome? Poslanik ga obradova i naredi mu da obavi umru. Kad je došao u Meku, neko ga upita: Jesi li im naudio? Nisam, reče; ali jesam islam primio sa Allahovim Poslanikom. Allaha mi, neće vam doći u Meku nijedno zrno riže dok vam to Allahov Poslanik ne dozvoli. (Ovaj događaj se bilježi u raznim predajama: Buharijinom i Muslimovom Sahihu, Siri Ibn Hišama i drugdje).

Iz ovog događaja možemo zaključiti sljedeće:

1. U to vrijeme je bilo stanje stalnog rata, Sumama je htio ubiti Ala ibn el Hadremija, Poslanikovog izaslanika, a izaslanici se ne ubijaju čak ni u vrijeme rata.
2. Poslanik je naredio otmicu Sumame, jednog od vođa neprijateljskih boraca koji je htio ubiti jednog od muslimana izvan bitke, čime je zaslužio da također bude pogubljen izvan bitke.
3. Nakon što je otmičar izvršio otmicu, otetog nije ubio, predao ga je emiru-vođi, Poslaniku s.a.v.s. da on donese svoju odluku o njemu. Uprkos Sumaminoj opasnosti i postupku kojim je zaslužio pogubljenje, Poslanik ga oslobađa bez ikakve protuusluge, iz želje da on prihvati islam. Ovim se potvrđuje važnost jednog od krajnjih ciljeva šerijata, a on je: nastojanje da ljudi prihvate islam a ne nastojanje da ih se pobije.

Druga skupina:

Otmice koje su ashabi samoinicijativno poduzeli, spomenućemo sljedeće:

Prvi događaj: Otmica koju su izvršili ashabi kad je Poslanik krenuo obaviti umru. Tom prilikom je Poslanik oslobodio taoce, kako bilježi Taberi u svome tefsiru:26/59 od Mudžahida: Krenou je Poslanik na umru i ashabi zarobiše nekolicinu ljudi iz Harema, nakon čega ih Poslanik oslobodi.

Ono što je moguće zaključiti iz pomenutog događaja jeste to da Poslanik u tom vremenu sebe nije smatrao u ratu sa mnogobošcima, nego je krenuo umru obaviti. Uptavo to je bio razlog oslobađanja talaca, jer je smatrao kako otmica nije dozvoljena osim u uvjetima stvarnog ratnog stanja.

Drugi događaj:

Otmica Seleme ibn el Akvea četverice mušrika i otmica koju je izvršio njegov amidža Amir jednog čovjeka iz plemena Able ibn Ubejda nakon ugovora na Hudejbiji. Poslanik je otete osobe oslobodio. Ovaj događaj se bilježi u Muslimovom sahihu, poglavlje: Gazvetu Zi Kired, Seleme kaže: Kad smo potpisali ugovor sa mekelijama i pomješali se sa njima, došao sam pod drvo, očistio trnje ispod njega i prilegao. Došla su četiri mušrika i počeli vrijeđati Muhammeda a.s. Povrijedili su me pa sam se premjestio pod drugo drvo. Objesili su svoje oružje na drvo i legli spavati. Dok su oni tako ležali začuo sam glasnika: O muhadžiri, Ibn Zejnem je ubijen! Isukanom sabljom

sam napao onu četvericu, uzeo im oružje i rekao: Neka niko od vas ne diže glavu ili ću ga udariti po njoj! Zatim sam ih odveo Poslaniku a amidža Amir je zarobio čovjeka iz plemena El Ablat po imenu Mikriz. Poslanik ih je pogledao i rekao: Pustite ih, početak nereda i njegovo trajanja je od njih...

Zaključujemo iz ovog događaja sljedeće: Ugovor između Allahovog Poslanika i mušrika je bio na snazi i to je razlog Seleminog prvobitnog strpljenja na mušričko vrijeđanje Poslanika. Kad je čuo za ubistvo Ibn Zejnema smatrao je to kršenjem primirja od strane mušrika i dozvolom njihove otmice. Tako je postupio i njegov amidža Amir. Uočljivo je kako ni Seleme ni Amir nikoga od talaca nisu ubili, nego su ih predali Poslaniku savs. Koji je bio njihov vladar. Poslanik je oslobodio taoce rekavši te veličanstvene riječi: Pustite ih, početak nereda i njegov nastavak je od njih. Time se jasno naglašava kako je interes pozivanja u islam prioritetniji od interesa borbe i osvete, te kako je početak neprijateljstva i njegovo trajanje zapravo etika mnogobožaca a ne moral muslimana. Ako je muslimanu Kur'anom dozvoljeno na neprijateljstvo odgovoriti istom mjerom to nikako ne znači udovoljvanje želji za osvetom nego je to pokušaj prevencije od serijskog neprijateljstva i pokušaj iskorjenjivanja neprijateljstva u međuljudskim odnosima. Stoga, islam poziva praštanju i strpljenju što je obično djelotvornije u sprječavanju ponavljanja zločina.

Treći događaj:

Ashabi su zarobili čovjeka iz plemena benu Akil koje je bilo savezničko pleme sa Sekifom a Sekif je već bio zarobio dvojicu ashaba. Zarobljenik i poslanik su razgovarali. Zarobljenik reče: Zašto si me zarobio? Zbog postupka tvojih saveznika iz Sekifa, reče Poslanik. Gladan sam, nahrani me; žedan sam napojime, reče zarobljenik. To će odmah biti učinjeno, reče Poslanik.

Iz ovog događaja vidimo da je Poslanik odobrio otmicu i zarobljavanje toga čovjeka, zbog njegovog savezništva sa neprijateljem sa kojim su muslimani u ratu. Uprkos tome udovoljio je njegovim potrebama, što znači da nije dozvoljeno taoce mučiti niti ih izladnjivati.

Šerijatski propisi vezani za otmicu talaca:

1. Otmica talaca i njihovo držanje u zarobljeništvu se smatra ratnim djelima. Stoga je to zabranjeno osim u slučaju objavljenog i stvarnog rata. To potvrđuju i upravo navedeni slučajevi otmice i zarobljavanja talaca a koji su se dogodili isključivo u vrijeme trajanja rata. Ono što se dogodilo u vrijeme primirja Poslanik nije odobrio, nego je naredio njihovo momentalno oslobađanje.

2. Čak i u vrijeme objavljenog rata nije dozvoljeno otimati i uzimati kao taoce ambasadore i druga diplomatska lica niti one kojima smo dali garancije sigurnog boravka (muste'men) kao ni osobe koje borave u drugim zemljama koje su potpisnice mirovnih ugovora sa muslimanima. Dokaz tome je sljedeće:

a) Poslanikove riječi: Ne zarobljavaj izaslanika! Hadis bilježi Ebu Davud, a Albani za hadis kaže: sahih. Kao i mišljenje Ibn Mes'uda: Običaj je bio da se izaslanici ne ubijaju.

b) Osobe kojima smo dali garancije boravka ili osobe koje borave u zemljama koje imaju ratificiran ugovor sa muslimanima, ne smiju biti metom otmica, zarobljavanja ili ubijanja jer bi to u sebi sadržavalo prevaru a Allah ne voli varalice. Pouzdano se zna da je Poslanik zabranio prevaru.

3. Obzirom da se zarobljavanje i otmice u ratu smatraju ratnim činom, nije ih kao takve dozvoljeno činiti nad licima prema kojima nije dozvoljeno činiti druga ratna

djela. To se odnosi na one koji se ne bore: žene, djecu, iznemogle starce koji ničim ne doprinose borbi ili donošenju odluka. Ako bi do otmice ili zarobljavanja pomenutih osoba ipak došlo, vjerska obaveza je hitno puštanje takvih osoba na slobodu.

4. Otmica boraca i onih koji imaju takav status za vrijeme trajanja rata je dozvoljeno ako je izvršena uz naredbu ili odobrenje emira, kao u slučaju Sumame ibn Usala. Ako bi se, pak, to dogodilo na inicijativu mudžahida, njihova obaveza je predati otete emiru (vladaru) koji donosi odluku o njihovom pogubljenju, puštanju bez nadoknade ili puštanju uz nadoknadu.
5. Na otete, zarobljene ili taoce se odnose propisi zarobljenika i to:
 - a) Dužnost je lijepo postupati sa njima jer je Poslanik s.a.v.s. naredio ashabima nakon bitke na Bedru da lijepo postupaju sa zarobljenicima. Ashabi su im davali hranu prije nego samima sebi. Ovo bilježi Ibn Kesir u svome tefsiru: 4/404. Poslanik je govorio: Lijepo postupajte sa zarobljenicima, hadis bilježi Et Taberani, sened mu je hasen, Medžmeuz-Zevaid:10007. Nije dozvoljeno udarati zarobljenike osim iz šerijatom validnih razloga i na osnovu zapovjedi emira.
 - b) Većina islamskih pravnika smatra kako emir ima pravo odabrati jednu od četiri mogućnosti za zarobljenike:
 - Osloboditi ih bez otkupnine, shodno riječima Uzvišenog: ... Ili ih velikodušno sužanjstva oslobodite ili otkupninu zahtijevajte. (Muhammed,4)
 - Osloboditi ih uz materijalnu nadoknadu ili u zamjenu za oslobađanje zarobljenih muslimana ili u zamjenu za određenu vrstu rada koja koristi muslimanima, kao što se bilježi od Poslanika s.a.v.s. da je oslobodio neke zarobljenike Bedra u zamjenu za njihovo opismenjavanje muslimana (Zadul Me'ad,5/65), sve ove vrste otkupa su utemeljene sahih hadisima.
 - Pogubiti ih, jer se bilježi od Allahovog Poslanika da je pogubio Ukbe ibn Ebi Muajta, Taima ibn Adija i Nadr ibn El Harisa u bici na Bedru (Medžmeuz-Zevaid,6/89), kojom prilikom je rekao: Niko neće proći bez otkupa ili pogubljenja (Et-Tirmizi,5/271)
 - Porobiti ih, ovaj princip su koristili Hulefai Rašidin odgovarajući tadašnjoj situaciji u društvu. Prije toga je to bila i Poslanikova praksa. Ibnul Kajjim u Zadul Meadu: 5/65, kaže: Pouzdano se zna da je Poslanik s.a.v.s. neke zarobljenike pogubio, neke oslobodio bez nadoknade, neke uz nadoknadu, neke razmijenio za zarobljene muslimane a neke uzeo u roblje. Ali je poznato kako nikada nije uzeo za roba punoljetnu osobu.
6. Nije dozvoljeno masovno ubijanje zarobljenika ili otetih osoba, zbog ajeta časnog: ... Ili ih velikodušno sužanjstva oslobodite ili otkupninu zahtijevajte. (Muhammed,4), kojim je utemeljen postupak sa zarobljenicima, a u tu skupinu se ubrajaju otete osobe i taoći. Porobljavanje je bilo povezano sa robovlasničkim uređenjem društva sa čijim dokidanjem na svjetskoj razini prestaje potreba za njim. Pogubljenje je bilo izniman čin koje se odnosilo samo na pojedine zatvorenike koji su zaslužili pogubljenje po drugoj osnovi a ne po osnovi zarobljeničtva ali je takva kazna nad njima mogla biti izvršena tek nakon njihovog zarobljavanja i to je ono što je učinio Poslanik sa jednim dijelom zarobljenika a nije učinio sa drugima.

Upravo zato mnogi učenjaci smatraju kako je emir u situaciji da izabere samo jednu od dvije mogućnosti: oslobađanje bez ili oslobađanje sa otkupninom. Ovo mišljenje prenosi i Ibn Kesir u svome tefsiru:4/173, a o pokudenosti ubijanja zarobljenika se prenosi od Hasana, Hameda ibn Ebi Sulejmana u djelu Es-Sijer El

Kebir: 3/1024. Džessas u svome tefsiru: 5/269 spominje mišljenje o pokudenosti pogubljenja zarobljenika od Hasana, Ata'a, Mudžahida i Ibn Sirina. Bilježi se kako je Ibn Omer odbio pogubiti zarobljenika koga mu je gurnuo Abdullah ibn Amir, rekavši: Tako mi Allaha, svezanog zarobljenika ja ne ubijam! (Ibn Esir, 3/22). Džessas spominje od Ibn Omera da mu je doveden jedan od prvaka Istahara (pokrajina u Perziji) te da je odbio pogubiti ga učeći riječi Uzvišenog: ... Ili ih velikodušno sužanjstva oslobodite ili otkupninu zahtijevajte, (Ahkamul Kur'an: 5/269). Elusi u djelu Ruhul Meani spominje kako je: očito iz ajeta... zabrana pogubljenja nakon zarobljavanja (26/40).

Stoga u Bidajetul Mudžtehidu od Ibn Rušda stoji: Jedni smatraju kako nije dozvoljeno pogubiti zarobljenika nakon zarobljavanja a Hasan ibn Muhammed Et-Temimi navodi kako je to jednoglasno mišljenje (idžma) ashaba, dok dr. Vehbe Ez-Zuhajli u djelu El Fikhul Islamij ve Edilletuhu: 6/470 navodi idžma uleme o zabrani pogubljenja nakon zarobljavanja žena i djece.

Smatram da postoji konsenzus ashaba i većine učenjaka o tome da je osnovni propis vezan za zarobljenike: Oslobođanje ili otkupnina, jer očitost kur'anskog teksta upućuje na to. To ne isključuje mogućnost pogubljenja zatvorenika ako za to postoji drugi šerijatom validan razlog osim zarobljeničtva i na to se odnosi sve ono što su učinili Poslanik i Hulefai Rašidin.

Rezime našeg stava po ovom pitanju:

Shodno rečenom smatramo sljedeće: Ubistvo skupine zarobljenika, talaca ili otetih bez razlikovanja onih koji zaslužuju pogubljenje i koji to ne zaslužuju, kao što se događa prilikom podmetanja bombi u avionu sa putnicima ili podmetanja eksploziva u moskovskom pozorištu što se, hvala Allahu, nije dogodilo, ili tome slično ... smatra se činom koji nema nikakvog uporišta u šerijatu, mišljenju pravnika ili mezheba... Većina učenjaka smatra nedopustivim ubistvo zarobljenika, a oni koji to dozvoljavaju, odluku vraćaju emiru a ne otmičaru kako bi se sa sigurnošću utvrdilo postojanje opravdanog razloga za ubistvo. I kako muslimani ne bbi bili umješani u ubistvo nedužnih čije ubijanje nije dozvoljeno.

Sa arapskog preveo: Senad Ćeman